

Urtea joan da etorri bezala. Azkar, bere luzean, eta tarteka motel, bere sakonean. Pandemia oste osteko urtea izanik, eztanda urte gisa batailatu izan da, kaleetan, jaietan eta kultur ekimenetan biltzekoa eta ospatzekoa. Hortxe Durangoko Azoka arrakastatsua, eta hortxe Bertsolari Txapelketa Nagusi loriatua. Bi eztanda goren, adibide gisa. Baina denak du bere ifrentzua, eta, eztrandaren urtea izan den legez, jauzia ematearen premia larriaren eta ezinaren urtea ere izan da, jausiarena, alegia. Egia da jauziak han-hemen ari direla eragiten, baina ez behar adinako sendotasunarekin. Batzuetan badirudi gauzak aldatzen direla, baina ez iruditu adina. Edo ez bederen nahi norabidean, nahi azkartasunez. Kulturaren emariak aurrera jarraitzen du, bai, sormen berri eta berrietuekin, garaiari eta lekuari errotuta, sortzen eta sortzen gure bizi aukerak. Baina lurra bera da, agian, aldatzen ez dena, esan nahi baita, baldintzak, materialak eta sinbolikoak; alegia, baliabideak eta aitortzak, hau da, sistema eta ahotsa. Estutasun ekonomikoen eraginak eta kulturagintza eredu beregain baten beharrak hor diraute. Eta, hala ere, nagusiki jauziak emanez dator kultura, geure buruak eta mundua ulertzen eta hobetzen laguntzen digun zerako zera hori.

Aritz Ibañezek, dantza gai hartuta, jauziaren nolakotasuna eta norakotasuna argitzen duten hitz/esaldi giltzarri hauek harilkatu ditu: «herrigintzaren ardura soziala», «herrigintzarako artefaktu politikoa», «euskal dantza gizartearekin batera garatuz, dantzaren alorrean pil-pilean diren generoari buruzko eztabaiden aurrean». Translazioz beste kultur eremuetara ere eramán daitezkeen ideiak. Amaia Alvarez Uriaren lesbianismoaren eta euskalduntasunaren arteko loturen ekarpena –kulturan barna– ere gizartearekin batera aldatu eta garatu beharraren aldarrikapena da. «Hizkuntzen eta sexualitateen ekologia 'denon kontua da', feminismoa den bezala», hori idatzi du eta hori da, besteak beste, herrigintzarako artefaktu politiko izatea.

Maialen Akizuk dio bertsolaritza feminismotik ari dela egiten eta bertsolaritza ere zedarritzen dela mugimendu feminista, eta antzeko uztarketa dagoela bertsolaritzaren eta gazte mugimendu

batzuen artean ere. Garaia eta egoerari erantzun nahi eta behar bat, finean. Eta hori da bizirik egotearen seinale. Seinale bertsuak EHAZetik ere, Antzerkizale Feministen Topaketak antolatu baititu aurten lehenengoz; eta, Ane Zabalak idatzi duenez, «antidinamika» izan da bertan dinamika –hori ere ez da ideia giltzarri txarra, betikoa errepikatzea antzua denean, bereziki–.

Amets Arangurenek baieztatzen du musikaren eremutik: «Kulturgintzan aritzea jardun prekarioaren eskutik dabil oraindik ere gure jendartean, eta epe motzera aldatzeko itxurarik ez du oraingoz», eta Mikel Onaindiak birbaieztatzen artearenetik; eta pandemiaren geroztik sortzaileen lan baldintzez kontzientzia hartzeko deiek indar hartu dutela iritzi dio Itziar Ugartek. Akizuk antzeratsu, ibaiaren beste ertzera joanda: «bertsolaritzak lortzen du jendea emozionatzea, jendea batzea, jendea harrotzea. Ordea, herria ez da jendea. Zer egin sarreraren prezioarekin? Denok al dugu kulturarako sarbidea?». Ibañezek dioen «kulturaren helburua ez da ekonomikoa, komunitarioa baizik» hori horri lotu dakioke. Kontua, agian, bi helburuak ez direla bata bestearen baztertzaile zertan izan, prekaritatea gaindituta eta sarbidea demokratizatuta egin ahal izango dela komunitatea aiseago.

Eta euskara arrotutako pantailez Andoni Imazek, eta adimen artifizialaren eta digitalitatearen eztabaidaz Libe Mimenzak, barne eta kanpo gerrak ulertzeko literatur bidez Irati Elorrietak. Guztiek aurtengo kultur kronikari hitzak jarri dizkiote, eta irudiak, berriz, Txakur Gorria, Patxi Gallego, Dani Fano, Axi, Nerea Unanua, Josevisky, Adur, Maddi Zumalabe eta Dom Campistronek. Guztiak, herrigintzaren artefaktu politikoak; bestela esan, herrigintza-zentzua euskararen barruan baino ezin dela hartu, Joxe Azurmendik dioen moduan. Zeren jauzia herrigintza justua, parekidea eta askotarikoa eraikitzea da, ezta?